

Žaliųjų viešųjų pirkimų apibrėžimas pagal Lietuvos Respublikos teisinį reguliavimą

Rimantė Rudauskienė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedros doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 236 6175
El. paštas: <rimate.rudauskiene@gmail.com>

Straipsnyje nagrinėjamas žaliųjų viešųjų pirkimų apibrėžimas ir jo įtvirtinimas remiantis Lietuvos Respublikos teisiniu reguliavimu, atskleidžiant žaliųjų pirkimų teisinius pagrindus, tiriant ir lyginant žaliųjų pirkimų apibrėžimą įstatyminio ir poįstatyminio teisinio reguliavimo požiūriu, analizuojant poįstatyminio žaliųjų pirkimų teisinio apibrėžimo ir iš jo kylančio teisinio reguliavimo taikymo praktiką, identifikuojant pagrindinius tokio reguliavimo trūkumus, siūlant reguliavimo tobulinimo sprendimus.

Pagrindiniai žodžiai: žalieji viešieji pirkimai, įstatyminis teisinis reguliavimas, poįstatyminis teisinis reguliavimas, aplinkos apsaugos reikalavimai.

The Definition of Green Public Procurement in Lithuanian Legal Regulation

The article focuses on the analysis of definition of green public procurement and its consolidation in Lithuanian legal regulation, revealing the legal basis for green procurement, examining and comparing definition of green procurement in terms of legislative and sub-legislative legal regulation, considering the application of sub-legislative definition of green procurement and its subsequent legal regulation in practice, identifying the main shortcomings of such regulation, proposing solutions for its improvement.

Keywords: green public procurement, legislative legal regulation, sub-legislative legal regulation, environmental protection requirements.

Įvadas

Žalieji viešieji pirkimai Lietuvoje reguliuojami įstatymu – Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymu¹ bei poįstatyminiu teisės aktu – Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu². Įstatymi-

¹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 84-2000; *TAR*, 2017, nr. 7550.

² Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. D1-508 „Dėl produktų, kurių viešiesiems pirkimams ir pirkimams taikytini aplinkos apsaugos kriterijai, sąrašo, aplinkos apsaugos kriterijų, kuriuos perkantiosios organizacijos ir perkantieji subjektai turi taikyti perkdami prekes, paslaugas ar darbus, taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2017 m. rugpjūčio 22 d. įsakymo Nr. D1-672 redakcija). *Valstybės žinios*, 2011, nr. 84-4110; *TAR*, 2017, nr. 13607.

Received: 11/6/2018. Accepted: 6/12/2018

Copyright © 2019 Rimantė Rudauskienė. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

niu reguliavimu nustatomos bendro pobūdžio aplinkos apsaugos reikalavimų nustatymo ir taikymo taisyklės, kurios įtvirtina teisinės galimybes, kaip perkančiosios organizacijos gali įgyvendinti aplinkos apsaugos reikalavimus, atlikdamos viešuosius pirkimus. Pati sąvoka „žalioji pirkimas“ įstatyme nėra apibrėžta, o bendrai kalbama apie aplinkos apsaugos reikalavimų viešuosiuose pirkimuose kategoriją. Konkretus žaliųjų viešųjų pirkimų (toliau tekste – žalieji pirkimai) apibrėžimas įtvirtintas poįstatyminiu reguliavimu ir iš anksto nustato konkrečioms žaliesiems produktams taikytinus (ir nekeistinus) aplinkos apsaugos reikalavimus, apibrėžia jų turinį ir įgyvendinimo sąlygas.

Galima pagrįstai teigti, kad remiantis poįstatyminiu reguliavimu nustatytu teisiniu žaliųjų pirkimų apibrėžimu yra įgyvendinami tik aiškiai apibrėžti aplinkos apsaugos reikalavimai, apimantys konkrečius produktus. Tačiau būtų teisinga pažymėti, kad įstatyminis reguliavimas leidžia taikyti daugiau aplinkos apsaugos reikalavimų, išreikštų įvairesnėmis teisinėmis priemonėmis ir procedūromis. Taip pat kyla kitų žaliųjų pirkimų apibrėžimo suderinimo klausimų aplinkos apsaugos reikalavimų įgyvendinimo masto požiūriu. Reikėtų pažymėti, kad Konstitucinio Teismo plėtojamoje oficialioje konstitucinėje doktrinoje pripažįstama, kad įstatymai nustato bendro pobūdžio taisyklės, o poįstatyminiai aktai įgyvendina įstatymo normas, poįstatyminiuose teisės aktuose jos gali būti detalizuojamos, reglamentuojama jų įgyvendinimo tvarka³. Taigi kyla pagrįstas poreikis analizuoti žaliųjų pirkimų įstatyminį reguliavimą bei jų apibrėžimą poįstatyminiu lygmeniu, iširti, kaip žaliųjų pirkimų poįstatyminis apibrėžimas detalizuoja, įgyvendina įstatyminį reguliavimą, svarstyti, koks teisinis apibrėžimas ir iš jo kylantis teisinis reguliavimas yra tinkamiausias viešųjų pirkimų ir aplinkosauginio teisinio reguliavimo prasme. Taip pat svarbu nustatyti, kokie žaliųjų pirkimų teisinio apibrėžimo, įtvirtinto poįstatyminiu lygmeniu, Lietuvoje trūkumai turi būti pašalinti, kad aplinkos apsaugos reikalavimų įgyvendinimas būtų realus ir perkančiosios organizacijos tokio pobūdžio pirkimus vykdytų.

Šio straipsnio tikslas – įvertinti žaliųjų pirkimų apibrėžimą ir jo įtvirtinimą pagal Lietuvos Respublikos teisinį reguliavimą, identifikuoti pagrindines Lietuvoje įtvirtinto žaliųjų pirkimų teisinio apibrėžimo problemas ir pasiūlyti žaliųjų pirkimų teisinio apibrėžimo tobulinimo kryptis. Tyrimo objektas – žaliųjų pirkimų apibrėžimo, kylančio iš įstatyminio reguliavimo, kaip galimo žaliųjų pirkimų supratimo būdo, ir poįstatyminiu reguliavimu įtvirtinto žaliųjų pirkimų teisinio apibrėžimo, kaip egzistuojančios žaliųjų pirkimų definicijos, tyrimas. Dėl ribotos straipsnio apimties žaliųjų pirkimų apibrėžimas nevertinamas iš potencialių viešųjų pirkimų dalyvių pozicijų, o apsiribojama perkančiųjų organizacijų perspektyva, išskiriant tik pagrindines pasekmes viešųjų pirkimų dalyviams. Žaliųjų pirkimų apibrėžimo analizė atliekama nagrinėjant aktualias Europos Sąjungos (toliau – ES) pirminės ir antrinės teisės, teismų praktikos, Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo nuostatas, vertinant Lietuvos Respublikos žaliųjų pirkimų teisinį reguliavimą poįstatyminiu lygmeniu. Be to, žaliųjų pirkimų apibrėžimas yra vertinamas naujojo viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo kontekste: 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB⁴ (toliau – direktyva 2014/24/ES) bei Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI), numatančių platesnes galimybes įtraukti aplinkos apsaugos reikalavimus į viešuosius pirkimus. Straipsnio tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai: pirma, išnagrinėti žaliųjų pirkimų teisinius pagrindus, kurie atskleidžia, kaip pagal teisinį reguliavimą žalieji pirkimai gali būti suprantami ir apibrėžiami; antra, iširti ir palyginti žaliųjų pirkimų apibrėžimą pagal VPI ir poįstatyminį teisinį reguliavimą (tokia analizė padės atskleisti, kaip įgyvendinamas įstatyminis regu-

³ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 1995 m. spalio 26 d. nutarimas; Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 1996 m. gruodžio 19 d. nutarimas; Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2004 m. kovo 5 d. nutarimas.

⁴ 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB. *Oficialusis leidinys*, 2014, L 94, p. 65–242.

liavimas); trečia, išanalizuoti poįstatyminiu lygmeniu įtvirtinto žaliųjų pirkimų teisinio apibrėžimo ir iš jo kylančio teisinio reguliavimo taikymo praktiką Lietuvoje, nustatyti pagrindinius šio reguliavimo trūkumus (tai leis nustatyti, kaip turi būti tobulinamas žaliųjų pirkimų apibrėžimas).

Tyrimo metu buvo taikyti analitinis, sisteminis, lyginamasis, loginis, funkcinis, istorinis, kalbinis metodai.

Naujesnė mokslinė-teisinė viešųjų pirkimų analizė žaliųjų pirkimų sampratai ir apibrėžimui neskiria pakankamai dėmesio. Tyrėjai iškelia atskiras aplinkos apsaugos reikalavimų taikymo viešuosiuose pirkimuose, ypač ES lygiu, problemas (šie klausimai vienu ar kitu aspektu nagrinėti S. Arrowsmith, R. Caranta, P. Kunzlik, A. Sánchez Graells darbuose). Plačiau nagrinėtas naujųjų ES viešųjų pirkimų direktyvų poveikis aplinkos apsaugos reikalavimams įgyvendinti (išskirtini D. C. Dragos ir B. Neamtu, A. Semple, B. Sjøfjell, A. Wiesbrock moksliniai tyrimai⁵), pareigos atsižvelgti į aplinkos apsaugos reikalavimus prigimtis, pobūdis, įgyvendinimas (M. Andrecka, K. Peterkova Mitkidis darbai⁶). Visais atvejais žaliųjų pirkimų sampratai, jai įtvirtinti atsižvelgiant į nustatytą teisinį reguliavimą skirtas tik epizodinis dėmesys, išsamiai nenagrinėti reikšmingi jos aspektai, nesvarstytas apibrėžimo tinkamumas. Lietuvoje šis klausimas darnaus vystymosi aspektu paliestas tik A. Tvaronavičienės straipsnyje⁷. Viešųjų pirkimų teisės teoriniai ir praktiniai aspektai analizuoti D. Soloveičik darbuose⁸. Šiuo darbu siekiama užpildyti žaliųjų pirkimų srities tyrimų trūkumą.

1. Žaliųjų pirkimų teisiniai pagrindai

Tai, kaip žalieji pirkimai gali būti suvokiami ir apibrėžiamas jų teisinis reguliavimas, nustatoma vertinant jų teisinius pagrindus. Žaliųjų pirkimų teisiniai pagrindai randami ES teisės pirminiuose ir antriniuose šaltiniuose, ES teisę įgyvendinančiuose nacionalinio teisinio reguliavimo aktuose, politiniuose, programiniuose, strateginiuose dokumentuose, teismų praktikoje. Vis dėlto, nors jų pagrindu galima nustatyti žaliųjų pirkimų apibrėžimo ribas, spręsti apie tai, kaip žalieji pirkimai gali būti suvokiami, jie gana miglotai atskleidžia žaliųjų pirkimų apibrėžimo turinį, leidžia plačias interpretacijas, be to, išryškina procedūrinį aplinkos apsaugos reikalavimų integravimo aspektą.

Autorės nuomone, praktinėje plotmėje žaliųjų pirkimų sampratai ir apibrėžimui turi tiesioginę įtaką tai, kad žaliųjų pirkimų priemonė reglamentuojama pagal viešųjų pirkimų teisę, reikšmingai veikiant vidaus rinkos funkcionavimo teisiniams imperatyvams, o žalieji pirkimai visų pirma yra vertinami kaip administracinė procedūra, kuria siekiama įsigyti perkančiajai organizacijai reikalingų prekių, paslaugų ar darbų. Tačiau pirminėje ES teisėje įtvirtintas aplinkos apsaugos reikalavimų integracijos principas,

⁵ DRAGOS, D.; NEAMTU, B. Sustainable Public Procurement in the EU: Experiences and Prospects. Iš *Novelties in the 2014 Directive on Public Procurement, Vol. 6*. Sudarytojai F. Lichère, R. Caranta ir S. Treumer. Copenhagen: DJØF Publishing Copenhagen, 2014, p. 301–336; SEMPLE, A. Reform of the EU Procurement Directives and WTO GPA: Forward Steps for Sustainability? [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 10 d.], p. 1–30. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2089357>; SJØFJELL, B.; WIESBROCK, A. Why should public procurement be about sustainability? Iš *Sustainable Public Procurement Under EU Law: New Perspectives on the State as Stakeholder*. Sudarytojos B. Sjøfjell ir A. Wiesbrock. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, p. 1–22.

⁶ ANDRECKA, M.; PETERKOVA MITKIDIS, K. Sustainability requirements in EU public and private procurement – a right or an obligation? *Nordic Journal of Commercial Law*, No. 1, 2017, p. 56–89.

⁷ TVARONAVIČIENĖ, A. Viešųjų pirkimų kaip vieno iš darniojo vystymosi koncepcijos įgyvendinimo instrumento naudojimo Lietuvos Respublikoje galimybės. *Verslas: Teorija ir praktika*, 2013, Nr. 13(3), p. 197–207.

⁸ SOLOVEIČIKAS, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014, t. 91, p. 42–63; SOLOVEIČIK, D. Sustainable procurement regulation under Lithuanian law. *European Procurement and Public Private Partnerships Law Review*. Berlin: Lexxion Verlagsgesellschaft mbH, 2013, No. 1, p. 106–112.

numatantis, kad, nustatant ir įgyvendinant ES politikos ir veiklos kryptis, ypač siekiant skatinti tvarią plėtrą, turi būti atsižvelgiama į aplinkos apsaugos reikalavimus⁹, bei aukšto aplinkos apsaugos lygio ir aplinkos kokybės gerinimo siekis¹⁰ leidžia žaliųjų pirkimų instrumentą laikyti aplinkos apsaugos reikalavimus įgyvendinančia rinkos priemone. ES lygiu tiek ekonominiams, tiek aplinkos apsaugos tikslams suteikiamas lygiavertis statusas, pripažįstant, kad vidaus rinkos veikimas turi būti suderintas su aplinkos apsaugos ir kitais tvarios plėtros aspektais¹¹. Taigi egzistuoja pakankami teisiniai pagrindai, leidžiantys žaliuosius pirkimus suvokti ir apibrėžti kaip ekonominių ir aplinkos apsaugos interesų derinimo priemonę.

Kita vertus, žaliųjų pirkimų apibrėžimą lemia pirminėje ES teisėje įtvirtintų aplinkosauginių nuostatų, pavyzdžiui, aplinkos apsaugos reikalavimų integracijos principo, platumas, neapibrėžtumas. Šiame kontekste galima išskirti keletą žaliųjų pirkimų apibrėžimo turinį lemiančių aspektų. Neneigiama, kad integracijos principą sunku įgyvendinti praktiškai¹². Pirma, nėra tiksliai apibrėžta, kokie aplinkos apsaugos reikalavimai turi būti integruojami. Sąvoka „aplinkos apsaugos reikalavimai“ gali būti interpretuojama pakankamai plačiai, kaip apimanti aplinkos politikos tikslus („išlaikyti, saugoti ir gerinti aplinkos kokybę, saugoti žmonių sveikatą, apdairiai ir racionaliai naudoti gamtos išteklius“¹³), aplinkos politikos principus (aukšto aplinkos apsaugos lygio siekio, atsargumo, prevencinių veiksmų, žalos šaltinio, „teršėjas moka“ principas¹⁴), taip pat reikalaujanti atsižvelgti į aplinkos politikos aspektus (turimus mokslo ir techninius duomenis, aplinkos sąlygas regionuose, galimą veiklos ar neveikimo naudą ir išlaidas ir kt.¹⁵). Antra, patys aplinkos politikos tikslai taip pat yra suformuluoti plačiai ir lanksčiai. Pavyzdžiui, aplinkos kokybės išlaikymas, saugojimas ir gerinimas savo turiniu yra pakankamai plati sąvoka, apimanti įvairaus pobūdžio priemones – apsaugos, atsargumo, pataisomąsias, represines ir kt.¹⁶ Trečia, aplinkos politikos principų turinys nėra suformuluotas Sutarties dėl ES veikimo tekste, o yra įgyvendinamas nustatant konkrečias pareigas ir reikalavimus. Pavyzdžiui, aukšto aplinkos apsaugos lygio siekis jokiū būdu nereiškia techniškai įmanomos aukščiausios aplinkos apsaugos, o dažniausiai pasireiškia pusiausvyros tarp skirtingų konkuruojančių tikslų užtikrinimu¹⁷. Taip pat būtina atkreipti dėmesį, kad papildomos sumaišties, siekiant tinkamai apibrėžti žaliuosius pirkimus, sukelia ES pagrindinių teisių chartijos 37 straipsnyje siauriau formuluojamas integracijos principas, apimantis tik aukšto aplinkosaugos lygio ir aplinkos kokybės gerinimo integraciją į ES politikos sritis¹⁸. Šiuo požiūriu integracija neapima ES veiklos kryptių, taip pat nėra aišku, ar į ją patenka ES politikos sričių nustatymas ir įgyvendinimas. Pastebima, kad toks dviprasmiškas integracijos principo traktavimas gali

⁹ Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Oficialusis leidinys*, C 202, 2016. Žr. 11 straipsnį.

¹⁰ Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnio 3 dalis.

¹¹ SADELEER, N. Environmental Measures as an Obstacle to Free Movement of Goods in the Internal Market. Iš *Preventing Environmental Damage from Products. An Analysis of the Policy and Regulatory Framework in Europe*. Sudarytojai E. Maitre-Ekern, C. Dalhammar ir H. C. Bugge. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, p. 137–138.

¹² Žr. plačiau SADELEER, N. Sustainable development in EU law: still a long way to come [interaktyvus]. *Jindal Global Law Review*, 2015, 6 (1), p. 52 [žiūrėta 2018 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tradeenvironment.eu/uploads/2015SDIndia.pdf>>.

¹³ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 191(1) straipsnis.

¹⁴ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 191(2) straipsnis.

¹⁵ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 191(3) straipsnis.

¹⁶ JANS, J.; VEDDER, H. *European Environmental Law. After Lisbon*. Groningen: Europa Law Publishing, Fourth Edition, 2012, p. 35.

¹⁷ Žr. plačiau JANS, J.; VEDDER, H. *European Environmental Law* <...>, p. 41–42.

¹⁸ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. *Oficialusis leidinys*, C 202, 2016 6 7, p. 389–405.

lemti integracijos principo reikšmės tolesnį menkinimą ir jo taikymo problemas¹⁹. Galima pagrįstai teigti, kad aptartos integracijos principo taikymo problemos lemia žaliųjų pirkimų apibrėžimo sunkumus – neleidžia tiksliai apibrėžti žaliųjų pirkimų turinio ir jo elementų, kurie yra svarbūs viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo požiūriu. Taip pat, įvertinant pakankamai sudėtingą viešųjų pirkimų teisinį reguliavimą, argumentuotina, kad aplinkosauginių aspektų neapibrėžtumas apsunkina jų nustatymą ir taikymą viešuosiuose pirkimuose. Tokia praktika vertintina neigiamai ir reikia ieškoti viešųjų pirkimų ir aplinkos teisės požiūriu priimtinių aplinkosauginių aspektų interpretacijų.

Antrinė ES teisė, kuri turėtų konkretinti integracijos principo įgyvendinimą viešųjų pirkimų požiūriu, taip pat pateikia pakankamai platų, procedūrinį žaliųjų pirkimų apibrėžimą. Direktyvoje 2014/2014/ES paaiškinama, kaip, įgyvendinant integracijos principą, perkančiosios organizacijos gali prisidėti prie aplinkos apsaugos ir tvaraus vystymosi skatinimo, kartu užtikrinant, kad jos galėtų gauti geriausią sutarčių kainos ir kokybės santykį²⁰. Perkančiųjų organizacijų teisė taikyti įvairaus pobūdžio aplinkosaugines nuostatas patvirtinama aiškiai direktyvoje išreiškiamą pozicija, kad jokios jos nuostatos neturėtų trukdyti nustatyti aplinkos apsaugos priemones, ypač atsižvelgiant į tvarų vystymąsi, arba užtikrinti jų vykdymą, su sąlyga, kad tos priemonės atitinka Sutartį dėl ES veikimo²¹. Vis dėlto, nors direktyvoje nustatoma pakankamai teisinių galimybių atsižvelgti į aplinkos apsaugos reikalavimus, joje nedetalizuojama, kokie aplinkos politikos tikslai, principai ar kiti aspektai ir kokia apimtimi turi būti įgyvendinami vykdant viešųjų pirkimų teisinį reguliavimą. Panašiai galima vertinti ES nuostatas įgyvendinančių nacionalinį teisinį reguliavimą. VPĮ nustatyta, kad aplinkos apsaugos reikalavimai pirkimų procese gali būti formuluojami kaip atrankos, pašalinimo iš viešųjų pirkimų pagrindai, techninių specifikacijų reikalavimai, pasiūlymų vertinimo kriterijai, sutarčių vykdymo sąlygos. Šie teisiniai pagrindai taip pat išryškina procedūrinį žaliųjų pirkimų aspektą ir leidžia teigti, kad iš viešųjų pirkimų reguliavimo išplaukianti žaliųjų pirkimų samprata apima įvairius aplinkos apsaugos reikalavimų įgyvendinimo viešuosiuose pirkimuose atvejus, ar tai būtų kvalifikacijos, techninių specifikacijų reikalavimai, ar sutarčių vykdymo sąlygos ir pan.

Reikia pažymėti, kad Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme²² ir kituose aplinkos apsaugą reglamentuojančiuose teisės aktuose žalieji pirkimai apskritai neišskiriami kaip ekonominio aplinkos apsaugos mechanizmo dalis ar ekonominių ir aplinkos apsaugos interesų derinimo priemonė. Autorės manymu, žaliųjų pirkimų reguliavimas išimtinai viešųjų pirkimų teisės kontekste lemia aplinkosauginio turinio nustatymo, teisinio aiškumo, tikrumo problemas, neatskleidžia žaliųjų pirkimų priemonės tarpdiscipliniškumo.

Nors politiniai, programiniai, strateginiai dokumentai atspindi politinius pasirinkimus, negalima nuneigti jų nuostatų reikšmės žaliųjų pirkimų apibrėžimui teisiniu požiūriu. Siekiant pabrėžti žaliųjų pirkimų priemonės veiksmingumą, sprendžiant aplinkosaugines problemas, paprastai žaliesiems pirkimams suteikiama plati, abstrakti reikšmė, išskiriami prioritetai, kurie turi būti įgyvendinami teisinėmis priemonėmis (pavyzdžiui, produktų ir paslaugų, darančių mažesnę poveikį aplinkai, naudojančių mažiau

¹⁹ JANS, J. Stop the Integration Principle? [interaktyvus]. *Fordham International Law Journal*, Volume 33, Issue 5, 2011, p. 1544 [žiūrėta 2018 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2213&context=ilj>>.

²⁰ Paaiškinimai, kaip perkančiosios organizacijos gali prisidėti prie aplinkosaugos uždavinių įgyvendinimo, buvo nustatyti ir 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. *Oficialusis leidinys*, L 134/114, 2004.

²¹ Direktyvos 2014/24/ES preambulės 41 punktą.

²² Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 5-75.

gamtos išteklių, plėtra, aplinkosauginių technologijų kūrimas ir kt.)²³. Kita vertus, toks neapibrėžtumas sukuria papildomų sunkumų, siekiant tinkamai apibrėžti žaliuosius pirkimus, nustatyti efektyvų teisinį reguliavimą.

Be to, tokioje painioje srityje kaip viešieji pirkimai būtent teismų praktika gali suformuoti patikimiausius ir pagrįstus teisinius pagrindus žaliųjų pirkimų apibrėžimui. Vis dėlto teismų praktika žaliųjų pirkimų srityje yra pakankamai negausi, išskirianti atskirus aplinkos apsaugos reikalavimų integravimo aspektus, todėl ne visais atvejais jos pagrindu galima daryti apibendrintas išvadas. Bet kokiu atveju žaliųjų pirkimų apibrėžimui aktualūs teismo vertinimai, pagrindžiantys perkančiųjų organizacijų diskreciją vykdyti žaliuosius pirkimus, nesiejant jų su perkančiųjų organizacijų ekologiniais poreikiais, tiesiogine ekonomine nauda perkančiajai organizacijai, užtikrinantys galimybes gauti ekonomiškai naudingiausių pasiūlymą, įtraukiant aplinkosaugines charakteristikas, nebūtinai jas siejant su vidinėmis produkto savybėmis, ir leidžiant joms suteikti pakankamą lyginamąjį svorį²⁴. Tokia teismo pozicija į žaliuosius pirkimus leidžia pažvelgti platesniu mastu, ne tik atsižvelgiant į perkančiosios organizacijos tiesioginį poreikį. Be to, patvirtinamos prielaidos, kad perkančiosios organizacijos turi diskreciją nustatyti aplinkos apsaugos reikalavimus, išreikšdamos juos leistinomis viešųjų pirkimų teisinėmis priemonėmis, o tokių reikalavimų sukeliama padariniai viešųjų pirkimų dalyviams – teisėtos ir prisidedančios prie bendrų aplinkos apsaugos reikalavimų įgyvendinimo.

Reikia pažymėti, kad akademikai neskiria pakankamai dėmesio žaliųjų pirkimų sampratai. Tačiau tyrimai, vienaip ar kitaip susiję su aplinkosaugos aspektų taikymu viešuosiuose pirkimuose, atskleidžia, kad žalieji pirkimai dažniausiai įvardijami kaip įvairios teisinės galimybės ir pasirinkimai viešųjų pirkimų procedūrose atsižvelgti į aplinkos apsaugos reikalavimus²⁵, kaip labiausiai perkančiosios organizacijos poreikius atitinkantys pirkimai, kuriais aktyviais veiksmais siekiama užtikrinti ekonominę, socialinę ir aplinkosaugos pusiausvyrą²⁶, taip pat – kaip pirkimų taisyklės ir praktika, prisidedančios prie globalaus darnumo siekio įgyvendinimo, suderinant ekonominį ir socialinį vystymąsi, užtikrinant gyvenimo kokybę, tačiau neperžengiant ekologinių planetos ribų²⁷. Įvertinus tai, kad dauguma tyrėjų žaliuosius pirkimus vertina ne kritiškai, o pasisako už viešųjų pirkimų teikiamų teisinių galimybių platesnį naudojimą, galima argumentuoti, kad jie palaiko platesnę, įvairias teises priemones, kuriomis galima daryti poveikį aplinkai, apimančią žaliųjų pirkimų sampratą.

Apibendrinant galima teigti, kad teisiniai pagrindai atskleidžia, jog žalieji pirkimai gali būti interpretuojami plačiai, galimas apibrėžimas yra procedūrinio pobūdžio, apimantis įvairias viešuosiuose pirkimuose naudotinas teises galimybes, kuriomis įgyvendinami aplinkos apsaugos reikalavimai.

²³ Žr., pvz., Atnaujintą ES tvaraus vystymosi strategiją, kurią priėmė 2006 m. birželio 15–16 d. vykusi Europos Vadovų Taryba [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.am.lt/VI/files/0.207844001174307767.pdf>>, Komisijos komunikatą „2020 M. EUROPA. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“. Briuselis, 2010, KOM(2010) 2020 galutinis, Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 „Dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 16 d. nutarimo Nr. 1247 redakcija). *Valsybės žinios*, 2003, nr. 89-4029; 2009, nr. 121-5215, Nacionalinę aplinkos apsaugos strategiją, patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. XII-1626 „Dėl nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo“. *TAR*, 2015, nr. 6178.

²⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2002 m. rugsėjo 17 d. sprendimas *Concordia Bus Finland Oy Ab v. Helsingin Kaupunki ir HKL-Bussilikenne*, Nr. C-513/99; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2003 m. gruodžio 4 d. sprendimas *EVN AG ir Wienstrom GmbH v. Austria*, Nr. C-448/01; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. gegužės 12 d. sprendimas *Commission v. The Kingdom of the Netherlands*, Nr. C-368/10.

²⁵ DRAGOS, D.; NEAMTU, B. Sustainable Public Procurement <...>, p. 301.

²⁶ TVARONAVIČIENĖ, A. Viešųjų pirkimų <...>, p. 202.

²⁷ SJÅFJELL, B.; WIESBROCK, A. Why should public procurement <...>, p. 3.

Tačiau pačių aplinkosauginių reikalavimų aiškumo, apibrėžtumo trūkumas, plačios jų taikymo galimybės neleidžia išgryninti žaliųjų pirkimų apibrėžimo turinio ir turi įtakos jam įtvirtinti bei realiai įgyvendinti praktikoje.

2. Žaliųjų pirkimų teisinio apibrėžimo analizė įstatyminio ir poįstatyminio teisinio reguliavimo požiūriu

Nurodytais teisiniais pagrindais sukuriamas neapibrėžtumas žaliųjų pirkimų požiūriu lemia, kad galima kalbėti apie platų žaliųjų pirkimų apibrėžimą, galimą pagal įstatymą, iš esmės reiškiantį bet kokias viešųjų pirkimų teises galimybes daryti poveikį aplinkos apsaugai, ir apibrėžimo praktinį realizavimą, konkretinimą poįstatyminiu lygmeniu, kuriuo siekiama pašalinti turinio neapibrėžtumą ir pagal kurį „žalinimui“ pasirenkami tokie viešųjų pirkimų aspektai, kurie užtikrina bendrosios rinkos vientisumą, neiškraipo konkurencijos, leidžia atlikti objektyvią lyginamąją analizę ir stebėseną. Nors tiek įstatyminiu, tiek poįstatyminiu reguliavimu siekiama užtikrinti aplinkos apsaugos reikalavimų integravimą į viešuosius pirkimus, nevienodai suvokiama ir įtvirtinama, ką apima tokio pobūdžio pirkimai, kokie aplinkos apsaugos reikalavimai ir kokia apimtimi turi būti įgyvendinami.

Kaip jau minėta vertinant žaliųjų pirkimų teisinius pagrindus, Lietuvoje VPI nustato plačias galimybes įgyvendinti aplinkos apsaugos reikalavimus. Šiuo remiantis galima teigti, kad žalieji pirkimai gali būti suprantami ne tik kaip apimantys aplinkos apsaugos reikalavimus produktams, įgyvendinantys suderintus standartus, bet ir kaip visos viešuosiuose pirkimuose įmanomos aplinkos apsaugos priemonės – pašalinimas iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos apsaugos reikalavimų pažeidimo, atrankos kriterijai, leidžiantys įsitikinti tiekėjo techniniu ir profesiniu pajėgumu aplinkosaugos srityje, aplinkos apsaugos vadybos sistemos standartų taikymas, gyvavimo ciklo sąnaudų vertinimas, aplinkosauginių charakteristikų įtraukimas į pasiūlymų vertinimo kriterijus, specialių sutarties vykdymo sąlygų, siejamų su aplinkos apsaugos reikalavimais, nustatymas.

Poįstatyminiu teisiniu reguliavimu – Lietuvos Respublikos aplinkos ministro nustatytais reikalavimais ir jų įgyvendinimo sąlygomis²⁸ – įtvirtintas žaliųjų pirkimų teisinis apibrėžimas ir iš jo kylantis reguliavimas yra siauresnis, palyginti su įstatyminiu reguliavimu ir VPI nustatytais galimybėmis, ir iš esmės apsiriboja iš anksto nustatytais aplinkos apsaugos reikalavimais konkretiems žaliesiems produktams, skirtais užtikrinti jų aplinkosauginį veiksmingumą. Žalieji pirkimai apibrėžiami siaurai, iš anksto nustatant viešuosiuose pirkimuose taikomų aplinkos apsaugos reikalavimų turinį ir jų įgyvendinimo sąlygas, identifikuojant produktus, kuriuos įsigyjant pirkimai laikomi žaliesiais. Pats žaliesis pirkimas apibrėžiamas kaip pirkimas, kai pirkimo vykdytojas įrašo visus tinkančius pirkimo objektui minimalius Aplinkos ministerijos nustatytus aplinkos apsaugos kriterijus į pirkimo dokumentus, pasirinkdamas produktą ne tik pagal kainą ir kokybę, bet ir daromą mažesnę poveikį aplinkai vienoje, keliose ar visose produkto būvio fazėse, taip skatindamas kurti kuo daugiau aplinkai palankių produktų. Visi kiti aplinkos apsaugos aspektų įgyvendinimo variantai, jeigu jų neapima imperatyviai nustatyti aplinkos apsaugos reikalavimai, žaliųjų pirkimų požiūriu nėra vertinami ir į žaliųjų pirkimų teisinį apibrėžimą nepatenka. Panašus požiūris būdingas ES Komisijos nuosekliai vystomai pozicijai, pagal kurią žalieji pirkimai apibūdinami kaip procesas, kai valdžios institucijos siekia pirkti prekių, paslaugų ir darbų,

²⁸ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. D1-508 „Dėl produktų, kurių viešiesiems pirkimams ir pirkimams taikytini aplinkos apsaugos kriterijai, sąrašo, aplinkos apsaugos kriterijų, kuriuos perkantiosios organizacijos ir perkantieji subjektai turi taikyti perkdami prekes, paslaugas ar darbus, taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2017 m. rugpjūčio 22 d. įsakymo Nr. D1-672 redakcija).

per visą būvio ciklą darančių mažesnę poveikį aplinkai, palyginti su tokios pat paskirties prekėmis, paslaugomis ir darbais, kurie įprastai būtų perkami, o aplinkosauginiu požiūriu jie įreminami į aiškiai nustatytus aplinkos apsaugos kriterijus, neiškraipiančius bendrosios rinkos bei neribojančius konkurencijos²⁹. Galima teigti, kad viešųjų pirkimų praktikoje Lietuvoje išimtinai taikomas siauras žaliųjų pirkimų suvokimas ir apibrėžimas. Pavyzdžiui, nustatyta pareiga pirkimų vykdytojams taikyti iš anksto patvirtintus aplinkos apsaugos kriterijus³⁰, perkančiosios organizacijos skatinamos naudotis praktiniais vadovais, kurie pateikia šį žaliųjų pirkimų apibrėžimą³¹, duomenys kaupiami ir sisteminami tik apie tokius pirkimus, kurie vykdomi laikantis aplinkos ministro nustatytos tvarkos³². Be kita ko, nacionalinė praktika atskleidžia, kad pasirinktas žaliųjų pirkimų teisinis apibrėžimas neužtikrina pakankamo aplinkos apsaugos reikalavimų įgyvendinimo lygio. Nors tokių pirkimų skaičius ir apimtis kasmet turėtų tolygiai augti, Lietuvoje jų įgyvendinimo rodikliai nepasiekia užsibrėžtų tikslų. Pavyzdžiui, 2016 m. nustatytas žaliųjų pirkimų siekis – 40 proc.³³, tačiau tokių pirkimų skaičius tesudarė 3,7 proc. bendro viešųjų pirkimų skaičiaus, o vertė – 10,2 proc. bendros viešųjų pirkimų vertės³⁴.

Lyginant žaliųjų pirkimų apibrėžimus pagal įstatymą ir poįstatyminį teisinį reguliavimą, galima argumentuoti, kad platus, pagal įstatymą galimas žaliųjų pirkimų apibrėžimas išryškina teises galimybes taikyti aplinkos apsaugos reikalavimus ir nustato jų įgyvendinimo sąlygas, paliekant pakankamą diskrecijos teisę perkantiesiems subjektams. Toks reguliavimo pobūdis leidžia lanksčiau reaguoti į mokslo ir technikos pažangą, įvertinti ir pradėti taikyti naujas verslo praktikas aplinkosaugos srityje, leidžia geriau realizuoti žaliųjų pirkimų, kaip rinkos priemonės, kuria siekiama užtikrinti tiesioginio reguliavimo alternatyvą, paskirtį. Be to, platus apibrėžimas leidžia įvertinti įvairius aplinkosaugos aspektus, pavyzdžiui, ar tiekėjas savo veikloje laikosi aplinkos teisės normų, ar įgyvendina aplinkos apsaugos vadybos sistemos standartus, taip pat sudaro pagrindą taikyti aplinkosauginio pobūdžio pasiūlymų vertinimo kriterijus, nustatyti aplinkosaugines sutarčių sąlygas, stiprinti jų vykdymo kontrolę, naudoti aplinkosauginį ženklinimą, gyvavimo ciklo sąnaudų metodą pasiūlymo vertinimo kriterijams, sutarties vykdymo sąlygoms apibrėžti. Būtina pažymėti, kad tai sukelia daugiau ir įvairesnių padarinių praktinėje plotmėje: perkančiosioms organizacijoms tai reiškia sudėtingesnių procedūrų vykdymą, įskaitant aplinkos apsaugos reikalavimų patikros ir vertinimo mechanizmo taikymą, tam tikrais atvejais –

²⁹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Viešieji pirkimai geresnei aplinkai užtikrinti“. Briuselis, 2008, KOM/2008/0400 galutinis.

³⁰ Žr. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. vasario 10 d. nutarimą Nr. 125 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 21 d. nutarimo Nr. 1133 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimo Nr. 804 „Dėl nacionalinės žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programos patvirtinimo ir jį keitusių nutarimų pripažinimo netekusiais galios“ pakeitimo“.

³¹ Perkant „žaliai“! Aplinkai naudingų viešųjų pirkimų vadovas [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/environment/archives/gpp/buying_green_handbook_lt.pdf>; Pirmenybė žaliajam pirkimui! Žaliojo viešojo pirkimo vadovas [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/handbook_2016_lt.pdf>; Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. Žalialis pirkimas – kas tai? [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=7110>.

³² Pvz., Viešųjų pirkimų tarnyba. 2016 m. vykdytų žaliųjų pirkimų rezultatų ataskaita. [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/2016%20m_%20vykdyt%C5%B3%20%C5%B3%20%C5%B3%20pirkim%C5%B3%20rezultat%C5%B3%20ataskaita.pdf>).

³³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. vasario 10 d. nutarimas Nr. 125 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 21 d. nutarimo Nr. 1133 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimo Nr. 804 „Dėl nacionalinės žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programos patvirtinimo ir jį keitusių nutarimų pripažinimo netekusiais galios“ pakeitimo“. TAR, 2016, nr. 2875.

³⁴ Viešųjų pirkimų tarnyba. 2016 m. vykdytų žaliųjų pirkimų rezultatų ataskaita. 2017 m. rodikliai kol kas nepaskelbti.

būtinybę pasitelkti specifinių aplinkosauginių žinių turinčius ekspertus, viešųjų pirkimų dalyviams – jų veiklos, elgesio peržiūrą ir pokyčius, siekiant atitikties aplinkosauginiams standartams, prekių tiekimo, paslaugų teikimo ar darbų atlikimo sąlygų pakeitimus, įgyvendinant specifinius aplinkos apsaugos reikalavimus, vykdant sutartis. Vis dėlto būtų negalima teigti, kad perkančiųjų organizacijų diskrecija yra neribota, o šių reikalavimų taikymo padariniai – neproporcingi ar pernelyg suvaržantys tiekėjus. Viešųjų pirkimų teisinis reguliavimas leidžia įvertinti tiekėjų kvalifikaciją, remtis tiekėjų pašalinimo pagrindais, taikyti įvairaus pobūdžio pasiūlymo vertinimo kriterijus, sutarties vykdymo sąlygas, tačiau visais atvejais perkančioji organizacija, svarstydama dėl aplinkos apsaugos reikalavimų pagrįstumo, privalo juos vertinti viešųjų pirkimų principų kontekste ir atsižvelgdama į sąsajos su pirkimo objektu reikalavimą.

O poįstatyminiu teisės aktu įtvirtintas žaliųjų pirkimų apibrėžimas apima tik tam tikrus teisės akte aiškiai nurodytus aplinkos apsaugos reikalavimus, taikomus konkrečioms prekių, paslaugų ir darbų grupėms. Todėl visos kitos teisinės galimybės, neišreikštos ir neįtvirtintos konkrečiais aplinkos apsaugos reikalavimais, lieka už žaliojo pirkimo apibrėžties. Be to, žaliųjų pirkimų apibrėžimas nėra pakankamai lankstus, nes kiekvienu konkrečiu atveju, siekiant tinkamai reaguoti į mokslo ir technikos pokyčius, jis turi būti plečiamas, papildant naujais produktais arba pakeičiant nustatytus aplinkos apsaugos reikalavimus produktams. Taip pat būtina pridurti, kad aplinkos apsaugos priemonių įgyvendinimas, akademikų nuomone, dažnai yra tiesioginis pirkimų tikslas³⁵, tačiau žaliųjų pirkimų apibrėžimas neapima atvejų, kai pagrindinis pirkimo tikslas yra tiesioginė aplinkosauginė nauda, pavyzdžiui, atliekų perdirbimo gamyklos pastatymas, kitų aplinkosauginių technologijų įsigijimas. Tokių įsigijimų, susijusių su aplinkosauginio aspekto įgyvendinimu, neįvertinimas kaip žaliųjų pirkimų verčia abejoti apibrėžimo pagrįstumu, tinkamu įstatymo normų įgyvendinimu.

Kita vertus, reikėtų pažymėti, kad reikšmingas plataus žaliųjų pirkimų apibrėžimo trūkumas – neapibrėžtas aplinkos apsaugos reikalavimų turinys. Šiuo atveju visos turinio problemos perkeliama ant perkančiųjų subjektų pečių, o tai gali lemti sudėtingą žaliųjų pirkimų įgyvendinimą ir apskritai perkančiųjų subjektų, neturinčių pakankamai žinių ir patirties aplinkos teisės srityje, vengimą nustatyti ir taikyti aplinkos apsaugos reikalavimus. Šiuo požiūriu žaliųjų pirkimų poįstatyminis įtvirtinimas – konkretus, suteikiantis materialų turinį aplinkos apsaugos reikalavimams, teisiškai apibrėžtas, nesukuria didesnių taikymo problemų ir reikšmingai apriboja perkančiųjų organizacijų diskreciją. Pirkimų vykdytojams nereikia patiems priimti sprendimų dėl aplinkos apsaugos reikalavimų turinio ir taikymo – jiems pateikiami praktikoje taikytini žaliųjų pirkimų reikalavimai, nustatant jų įgyvendinimo sąlygas ir tvarką. Tai neabejotinai didina teisinį tikrumą ir aiškumą, atliekant žaliuosius pirkimus.

3. Poįstatyminio žaliųjų pirkimų apibrėžimo ir iš jo kylančio reguliavimo taikymo praktika

Nepaisant Lietuvoje poįstatyminiu lygmeniu įtvirtinto žaliųjų pirkimų apibrėžimo aiškumo, konkretumo, iš jo kylantis teisinis reguliavimas pasižymi tam tikrais trūkumais, kurie susiaurina iš viešųjų pirkimų kylančias aplinkos apsaugos reikalavimų taikymo teines galimybes, apriboja aplinkos apsaugos reikalavimų įgyvendinimo mastą, neužtikrina realaus aplinkos apsaugos reikalavimų įgyvendinimo. Išskirtini šie pagrindiniai trūkumai: žaliųjų pirkimų reikalavimai daugiausia nustatomi kaip minimalūs,

³⁵ ARROWSMITH, S. A taxonomy of horizontal policies in public procurement. Iš *Social and Environmental Policies in EC Procurement Law. New Directives and New Directions*. Sudarytojai S. Arrowsmith ir P. Kunzlik. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, p. 130.

privalomi techninių specifikacijų reikalavimai, taip pat nepakankamai dėmesio yra skiriama sutarties vykdymo etapui.

Išnagrinėjus poįstatyminių teisinį reguliavimą, galima nustatyti, kad iš visų nustatytų minimalių aplinkos apsaugos reikalavimų techninių specifikacijų reikalavimai sudaro didžiąją reikalavimų dalį – 71 proc. O pasiūlymų vertinimo kriterijai sudaro 16 proc., sutarčių vykdymo sąlygos – 10 proc., kvalifikacijos reikalavimai – 3 proc. visų reikalavimų. Taigi pagrįsta teigti, kad žaliųjų pirkimų samprata iš esmės apibrėžiama pasinaudojant techninių specifikacijų reikalavimais, kurie neužtikrina pakankamo lankstumo ir riboja tiekėjų pasirinkimus, įgyvendinant aplinkosauginius sprendimus. Be to, techninių specifikacijų reikalavimai numato tik labai ribotos apimties ir daugiausia privalomų aplinkos apsaugos reikalavimų taikymą, kurie remiasi teisės aktuose įtvirtintais imperatyvais, arba yra maži, nesudėtingai įgyvendinami, nereikalaujantys iš tiekėjų reikšmingų pokyčių įgyvendinimo aplinkosaugos srityje. Pavyzdžiui, beveik visiems produktams, patenkantiems į žaliųjų pirkimų sampratą, nustatytas reikalavimas dėl pakuotės atitikties yra teisės aktuose ūkio subjektams nustatyta pareiga, privaloma neatsižvelgiant į jų dalyvavimą viešuosiuose pirkimuose³⁶. Teisinio reguliavimo imperatyvų atkartojimas sumenkina žaliųjų pirkimų, kaip rinkos priemonės, alternatyvios tiesioginiam reguliavimui, reikšmę, nes nekuriama naujų arba papildomų aplinkos apsaugos reikalavimų, kuriuos įgyvendinti būtų skatinami tiekėjai.

Kitais nedidelę minimalių aplinkos apsaugos reikalavimų dalį sudarančiais bendresnio pobūdžio reikalavimais – pasiūlymų vertinimo kriterijais, sutarčių vykdymo sąlygomis, kvalifikacijos reikalavimais – taip pat gana ribotai įgyvendinami aplinkos apsaugos reikalavimai bei neatsižvelgiama į direktyvos 2014/24/ES bei VPĮ nustatytas teisinio reguliavimo naujoves aplinkosaugos srityje. Pavyzdžiui, kaip minimalūs aplinkos apsaugos kriterijai įtvirtinti pasiūlymų vertinimo kriterijai taikytini tik išrenkant ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą pagal kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį. O produkto gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijaus, kuris pripažįstamas kaip viena iš esminių naujojo viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo naujovių, galinčių geriausiai išreikšti aplinkosauginę naudą³⁷, taikymas, vertinant pasiūlymus, reguliuojant žaliuosius pirkimus nėra numatytas. Iš minimaliuose aplinkos apsaugos reikalavimuose nurodytų tiekėjų kvalifikacijos reikalavimų daugelis net nesiejami su aplinkosauga. Pavyzdžiui, reikalavimas pasiūlyti atitinkamą profesinę kvalifikaciją ir patirtį turintį specialistą (perkant patalpų apšvietimo projektavimo paslaugas, montavimo darbus, santechnikos įrangos montavimo darbus ir kt.) neatskleidžia profesinio pajėgumo aplinkosauginiu požiūriu. Be to, neįgyvendinama naujo viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo nustatyta galimybė prekių tiekimo atveju taikyti tiekėjui kvalifikacijos reikalavimą dėl aplinkos apsaugos vadybos sistemos standartų laikymosi. Taip pat aplinkos apsaugos reikalavimus nustatančios sutarčių vykdymo sąlygos yra naudojamos pakankamai retai, epizodiškai, todėl neužtikrinamas nuoseklus jų taikymas. Tai neužtikrina naujos VPĮ nuostatos įgyvendinimo – perkančiųjų organizacijų siekio, kad vykdant pirkimo sutartis būtų laikomasi aplinkos apsaugos, socialinės ir darbo teisės įpareigojimų³⁸.

Autorės nuomone, nepagrįsta žaliuosius pirkimus apibrėžti iš esmės remiantis techninių specifikacijų reikalavimais. Pirma, tokiu atveju žaliųjų pirkimų samprata faktiškai yra sutapatinama su ES

³⁶ Reikalavimas skamba taip: „Pakuotė turi atitikti Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymo ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. 348 „Dėl pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklių reikalavimus“.

³⁷ DRAGOS, D.; NEAMTU, B. Sustainable Public Procurement: Life Cycle Costing (LCC) in the New EU Directive Proposal [interaktyvus]. *European Public Procurement and Public Private Partnership Law Review*, 2013, No. 1, p. 19–30 [žiūrėta 2018 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2488021>.

³⁸ Žr. VPĮ 17 straipsnio 2 dalies 2 punktą.

lygiu plėtojama žaliųjų produktų koncepcija, kuri apibūdina juos kaip produktus, kuriuos gaminant ir naudojant išteklių naudojami tausiau ir kurių žala aplinkai visą jų gyvavimo ciklą yra mažesnė³⁹. Tačiau iš ES pozicijos ir analogiškai vystomos nacionalinės praktikos galima spręsti, kad nėra tikslo sutapatinti žaliųjų pirkimų ir žaliųjų produktų sampratų. Taigi žalieji produktai turi būti vertinami tik kaip viena iš žaliųjų pirkimų sudedamųjų dalių. Antra, netgi vertinant žaliuosius pirkimus išimtinai viešųjų pirkimų kontekste, akivaizdu, kad viešųjų pirkimų teisinis reguliavimas leidžia įvertinti tiekėjų kvalifikaciją, remtis tiekėjų pašalinimo pagrindais, taikyti įvairaus pobūdžio pasiūlymo vertinimo kriterijus, sutarties vykdymo sąlygas. Visos šios teisinės galimybės turi būti taikomos ir žaliųjų pirkimų atveju, nesukuriant dirbtinių teisinių kliūčių jomis pasinaudoti. Trečia, tiek viešųjų pirkimų teorijoje, tiek teismų praktikoje pripažįstama, kad aplinkos apsaugos reikalavimų įtraukimas į pasiūlymų vertinimo kriterijus, sutarčių vykdymo sąlygas gali pasitarnauti saugant aplinką⁴⁰, suteikia daugiau lankstumo perkančiosioms organizacijoms nustatyti jų požiūriu naudingus aplinkos apsaugos reikalavimus, leidžia įvertinti aplinkos apsaugos reikalavimo kaštus⁴¹, perduoti signalą rinkai apie savo poreikius⁴². Tai pagrindžia, kad žaliuosiuose pirkimuose reikalinga taikyti aplinkos apsaugos reikalavimus, nustatant juos kaip pasiūlymų vertinimo kriterijus, sutarties vykdymo sąlygas, kvalifikacijos reikalavimus. Tam sąlygas nustato ir naujasis viešųjų pirkimų teisinis reguliavimas, suteikiantis perkančiosioms organizacijoms diskreciją taikyti daugiau aplinkos apsaugos reikalavimų⁴³, nei nustatyta šiuo metu galiojančiu poįstatyminiu teisiniu reguliavimu.

Be to, reikia pažymėti, kad perkančiosios organizacijos šalia minimalių aplinkos apsaugos kriterijų gali taikyti Aplinkos ministerijos nustatytus išplėstinius kriterijus arba kitus papildomus savo nustatytus aplinkos apsaugos reikalavimus⁴⁴. Tai suponuoja platesnį aplinkosauginių aspektų įtraukimą, kartu – ir aukštesnio lygio žaliuosius pirkimus. P. Kunzlik argumentuoja, kad būtent didesni aplinkosauginiai reikalavimai yra priemonė, padedanti siekti žaliųjų pirkimų tikslų ir perkantiesiems subjektams nėra draudžiama nustatyti didesnius negu suderintus aplinkos apsaugos reikalavimus⁴⁵. Vis dėlto rekomendacinis išplėstinių kriterijų pobūdis, didesni reikalavimai sukelia daugiau praktinių taikymo sunkumų perkančiosioms organizacijoms, pateisinant viešųjų pirkimų sąlygų teisėtumą. Taip pat nėra mechanizmo, skatinančio taikyti tokio pobūdžio aplinkos apsaugos kriterijus. Be to, išplėstinių kriterijų analizė leidžia daryti išvadą, kad jų taikymas vis dėlto neapima kai kurių aplinkos apsaugos reikalavimų įgyvendinimo atvejų, galimų pagal žaliųjų pirkimų įstatyminį reguliavimą. Pavyzdžiui, pasigendama rekomendacijų pirkimuose dažniau nustatyti reikalavimą tiekėjui būti nepažeidusiam teisės aktų nustatytų aplinkos apsaugos reikalavimų⁴⁶, įtvirtinti pareigą laikytis aplinkos teisės nustatytų įpareigojimų, nustatyti nors vieną aplinkosauginę sutarties vykdymo sąlygą.

³⁹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Žaliųjų produktų bendrosios rinkos kūrimas. Informacijos apie produktų ir organizacijų aplinkosauginį veiksmingumą kokybės gerinimas“. Briuselis, 2013, COM (2013) 196 galutinis.

⁴⁰ *EVN AG ir Wienstrom GmbH v. Austria* byla; *Commission v. The Kingdom of the Netherlands* byla.

⁴¹ ARROWSMITH, S. A taxonomy of <...>, p. 134–135.

⁴² SEMPLE, A. Reform of <...>, p. 13.

⁴³ Pagrindinės žaliesiems pirkimams aktualios naujovės aptartos šios straipsnio dalies 3 pastraipoje.

⁴⁴ Aplinkos apsaugos kriterijų, kuriuos perkančiosios organizacijos ir perkantieji subjektai turi taikyti pirkdami prekes, paslaugas ar darbus, taikymo tvarkos aprašo 12 punktą.

⁴⁵ KUNZLIK, P. Green Public Procurement – European Law, Environmental Standards and “What To Buy” Decisions. *Journal of Environmental Law*, Vol. 25, Issue 2, 2013, p. 173–202.

⁴⁶ Rekomendacinis reikalavimas nebūti pažeidusiam aplinkos apsaugos reikalavimų yra nustatytas tik projektavimo paslaugoms, statybos ir kelių tiesimo darbams.

Nepakankamas dėmesys sutarties vykdymo etapui pasireiškia teisinio reguliavimo požiūriu į žaliųjų pirkimą, kaip viešojo pirkimo procedūrą, priskiriančiu jį žaliųjų pirkimų kategorijai pagal gana formalius aspektus. Pirkimas priskiriamas šiai kategorijai, įsitikinus, kad perkamas produktas atitinka visus produktui nustatytus minimalius aplinkos apsaugos kriterijus, t. y. sutarties sudarymo etape. Be abejojimo, kai kurių produktų aplinkosauginių savybių objektyviu egzistavimu galima įsitikinti tikrinant pasiūlymų atitiktį (pavyzdžiui, ar gaminant produktą sunaudojama mažiau gamtos išteklių, mažiau teršiama aplinka, ar jam pagaminti sunaudojama mažiau elektros energijos, naudojami atsinaujinantys gamtos ištekuliai, ar jis neturi ar turi mažiau pavojingų, toksinių ir kenksmingų medžiagų ir pan.). Tačiau kitais atvejais galutinis pirkimo įvertinimas aplinkosauginiu požiūriu yra įmanomas tik įvykdžius sutartį, ypač, kai sukuriamas naujas produktas, suteikiama paslauga, atliekami darbai arba apskritai aplinkos apsaugos kriterijus formuluojamas kaip sutarties vykdymo sąlyga. Įvertinant tai, kad neatitiktis pirkimo dokumentuose nustatyti sutarties sąlygai negali būti tiekėjo pasiūlymo atmetimo pagrindas⁴⁷, yra pagrįstas poreikis kritiškai vertinti sutarties vykdymą, siekiant išvengti absurdiškų situacijų, kai pirkimas priskiriamas žaliųjų pirkimų kategorijai vadovaujantis išimtinai tiekėjo savideklaracijomis ir pasižadėjimais. Reikia pažymėti, kad į sutarties vykdymo etapo reikšmę jau ne kartą atkreiptas dėmesys moksliniuose tyrimuose, pripažįstant, kad jis turi esminę reikšmę projektams įgyvendinti, nes tuo momentu materializuojasi tikroji viešųjų pirkimų nauda⁴⁸, užtikrinama atitiktis aplinkosaugos kriterijams priežiūra⁴⁹, realiai pradeda įgyvendinti teisinė aplinkos apsauga⁵⁰. Pagal kasacinio teismo nuosekliai formuojamą praktiką, pasibaigus viešojo pirkimo procedūroms sudaryta sutartis nėra įprastas komercinis sandoris, o VPĮ imperatyviosios normos tiekėją ir perkančiąją organizaciją saisto ir po sutarties sudarymo⁵¹. Skaidrumo, vienodo požiūrio į dalyvius, kiti viešųjų pirkimų principai lemia perkančiosios organizacijos pareigą laikytis paskelbtų reikalavimų iki sutarties vykdymo pabaigos, įskaitant nustatytus aplinkos apsaugos reikalavimus. Vadovaujantis šiais pagrindais, sutarties įvykdymas turėtų būti reikšmingas kriterijus, leidžiantis įvertinti sutarties aplinkosauginį aspektą ir priskirti pirkimą žaliųjų pirkimų kategorijai. Autorės požiūriu, pirkimo įvertinimas pagal aplinkos apsaugos kriterijus ir pripažinimas žaliuoju jau įvykdžius sutartį ne tik neprieštarautų viešųjų pirkimų teisiniam reguliavimui, bet ir geriau įgyvendintų aplinkos politikos tikslus ir principus. Todėl žaliųjų pirkimų samprata turi apimti kruopštų ir dėmesingą viešojo pirkimo sutarties vykdymo mechanizmą ir sistemingai bei nuosekliai taikomą jo priežiūrą. Tik tokia samprata gali užtikrinti, kad žalieji pirkimai bus sistemingai iki galo įgyvendinamas procesas.

⁴⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2000 m. rugsėjo 26 d. sprendimas *Commission v. France*, Nr. C-225/98.

⁴⁸ MARIQUE, Y. Changes During performance – A Case for Revising the Extension of Competition. Iš *EU Directive 2014/24 on public procurement – A new turn for competition in public markets?* Sudarytojai K. Wauters ir Y. Marique. Brussels: Larcier, 2016, p. 197.

⁴⁹ ANDRECKA, M.; PETERKOVA MITKIDIS, K. Sustainability requirements <...>, p. 73.

⁵⁰ KRÄMER, L. *EU Environmental Law*. London: Sweet & Maxwell, Seventh Edition, 2011, p. 396.

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje AB „Panevėžio statybos trestas“ v. Panevėžio miesto savivaldybės administracija, Nr. 3K-3-320/2011, kat. 45.4; 69. *Teismų praktika*, 2011, 36, p. 160–172; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320/2011. *Teismų praktika*, 2011, 36, p. 160–172 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2011 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kauno vandenys“ v. „WTE Wassertechnik GmbH“ ir kt., Nr. 3K-7-304/2011, kat. 45.4; 69; 132.

Išvados

1. Žaliųjų pirkimų teisiniai pagrindai atskleidžia galimo žaliųjų pirkimų suvokimo ir apibrėžimo dvi-prasmiskumą, išryškina aplinkosauginio turinio problemas. Sprendžiant šiuos klausimus, nacionalinis teisinis reguliavimas ir praktika turi būti keičiami: atsakoma aplinkos apsaugos reikalavimų reglamentavimo išimtinai viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo kontekste ir žalieji pirkimai aiškiai įtvirtinami kaip tarpšakinis institutas. Siūloma aplinkos apsaugą reglamentuojančiuose teisės aktuose įtvirtinti žaliuosius pirkimus kaip aplinkos apsaugos ir ekonominių interesų derinimo priemonę, nustatyti pagrindinius šiai priemonei keliamus aplinkos apsaugos tikslus, įgyvendinamus reikalavimus. Tai iš dalies padės išspręsti turinio neapibrėžtumo problemas, konkretinti viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo aktuose nustatytas teises galimybes įtraukti aplinkos apsaugos reikalavimus į viešuosius pirkimus.
2. Poįstatyminiu reguliavimu įtvirtintas ir praktikoje naudojamas žaliųjų pirkimų apibrėžimas tik iš dalies įgyvendina žaliųjų pirkimų įstatyminį reguliavimą, įstatyminės nuostatos vykdomos labai konkrečiai ir detalai, į jį patenka tik ribota aplinkos apsaugos reikalavimų dalis, retai įtvirtinami pagal įstatymą galimi bendresni aplinkos apsaugos reikalavimai. Be to, sukuriama dviprasmiška situacija, pagal kurią aplinkos apsaugos reikalavimai, nepatenkantys į siaurą žaliųjų pirkimų apibrėžimą, tampa atskira teisine kategorija reguliuojant viešuosius pirkimus. Siūloma išplėsti Lietuvoje poįstatyminiu lygmeniu įtvirtintą siaurą žaliųjų pirkimų apibrėžimą ir iš jo kylantį teisinį reguliavimą ir įtraukti daugiau aplinkos apsaugos reikalavimų, išreikštų tiekėjų kvalifikacijos reikalavimais, pašalinimo pagrindais dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo, pasiūlymų vertinimo kriterijais, ypač gyvavimo ciklo sąnaudų metodo taikymu, sutarčių vykdymo sąlygomis, susijusiomis apskritai su aplinkos teisės įpareigojimų laikymusi ir tam tikrais aplinkos apsaugos reikalavimais.
3. Jei Lietuvoje toliau vyraus siauras žaliųjų pirkimų apibrėžimas, pasižymintis esminiais trūkumais, kyla grėsmė, kad žalieji pirkimai tam tikrais atvejais liks tik formalus instrumentas. Visų pirma, siūloma stiprinti sutarčių vykdymą ir kontrolę. Tai įmanoma pasiekti žaliųjų pirkimų teisinio reguliavimo srityje nustatant perkančiųjų organizacijų pareigą vertinti sutarties vykdymo atitiktį aplinkos apsaugos reikalavimams (pavyzdžiui, atliekant planinius ir nenumatytus patikrinimus sutarties vykdymo metu, atlikti vertinimą, įvykdžius sutartį, ir priimti galutinį sprendimą dėl pirkimo atitikties aplinkos apsaugos reikalavimams), taip pat įtvirtinant nuostatą, kad pirkimas gali būti priskiriamas žaliųjų pirkimų kategorijai tik įvykdžius sutartį ir priėmus galutinį sprendimą dėl jo atitikties nustatytiems aplinkos apsaugos reikalavimams. Antra, rekomenduojama skatinti dažniau taikyti išplėstinius aplinkos apsaugos kriterijus ir laipsniškai pereiti tik prie šių kriterijų įgyvendinimo. Tai įgyvendinama teisiškai įpareigojant atskiras perkančiųjų organizacijų grupes privalomai taikyti išplėstinius kriterijus, atliekant žaliuosius pirkimus, kurios, rodydamos pavyzdį, išplėstų jų taikymo praktiką.
4. Naujos tiek ES, tiek nacionaliniu lygiu teikiamos aplinkos apsaugos aspektų įtraukimo į viešuosius pirkimus galimybės, pagrindžiančios platesnę aplinkos apsaugos reikalavimų taikymo apimtį, Lietuvoje nėra tinkamai įgyvendintos poįstatyminiu lygiu įtvirtintame žaliųjų pirkimų apibrėžime ir jį įtvirtinant remiantis nustatytu teisiniu reguliavimu. Siūloma tobulinti žaliųjų pirkimų poįstatyminį reguliavimą ir įtvirtinti naujas viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo aplinkosaugines nuostatas, išreiškiant jas aktualiais aplinkos apsaugos reikalavimais: dažniau nustatyti reikalavimą tiekėjui nebūti pažeidusiam aplinkos apsaugos reikalavimų, prekių tiekimo atveju taikyti tiekėjui kvalifikacijos reikalavimą dėl aplinkos apsaugos vadybos sistemos standartų laikymosi, į pasiūlymų vertinimo kriterijus įtraukti gyvavimo ciklo sąnaudų metodo taikymą, detalizuoti sutarties sąlygas, įpareigojančias laikytis aplinkos apsaugos įpareigojimų.

Literatūra

Norminiai teisės aktai

1. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Oficialusis leidinys*, C 202, 2016.
2. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. *Oficialusis leidinys*, C 202, 2016 6 7, p. 389–405.
3. Atnaujinta ES tvaraus vystymosi strategija, kurią priėmė 2006 m. birželio 15–16 d. vykusio Europos Vadovų Taryba [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.am.lt/VI/files/0.207844001174307767.pdf>>.
4. 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. *Oficialusis leidinys*, L 134/114, 2004.
5. 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB. *Oficialusis leidinys*, 2014, L 94, p. 65–242.
6. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 5-75.
7. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 84-2000; *TAR*, 2017, nr. 7550.
8. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 „Dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 16 d. nutarimo Nr. 1247 redakcija). *Valstybės žinios*, 2003, nr. 89-4029; 2009, nr. 121-5215.
9. Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. XII-1626 „Dėl nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo“. *TAR*, 2015, nr. 6178.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. vasario 10 d. nutarimas Nr. 125 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 21 d. nutarimo Nr. 1133 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimo Nr. 804 „Dėl nacionalinės žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programos patvirtinimo ir jį keitusių nutarimų pripažinimo netekusiais galios“ pakeitimo“. *TAR*, 2016, nr. 2875.
11. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. D1-508 „Dėl produktų, kurių viešiesiems pirkimams ir pirkimams taikytini aplinkos apsaugos kriterijai, sąrašo, aplinkos apsaugos kriterijų, kuriuos perkančiosios organizacijos ir perkantieji subjektai turi taikyti pirkdami prekes, paslaugas ar darbus, taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2017 m. rugpjūčio 22 d. įsakymo Nr. D1-672 redakcija). *Valstybės žinios*, 2011, nr. 84-4110; *TAR*, 2017, nr. 13607.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai

12. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 1995 m. spalio 26 d. nutarimas.
13. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 1996 m. gruodžio 19 d. nutarimas.
14. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2004 m. kovo 5 d. nutarimas.

Specialioji literatūra

15. ANDRECKA, M.; PETERKOVA MITKIDIS, K. Sustainability requirements in EU public and private procurement – a right or an obligation? *Nordic Journal of Commercial Law*, No. 1, 2017, p. 56–89.
16. ARROWSMITH, S. A taxonomy of horizontal policies in public procurement. Iš *Social and Environmental Policies in EC Procurement Law. New Directives and New Directions*. Eds. S. Arrowsmith and P. Kunzlik. Cambridge: Cambridge University Press 2009, p. 108–146. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511576041.006>
17. DRAGOS, D.; NEAMTU, B. Sustainable Public Procurement: Life Cycle Costing (LCC) in the New EU Directive Proposal [interaktyvus]. *European Public Procurement and Public Private Partnership Law Review*, 2013, No. 1, p. 19–30 [žiūrėta 2018 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2488021>.
18. DRAGOS, D.; NEAMTU, B. Sustainable Public Procurement in the EU: Experiences and Prospects. Iš *Novelties in the 2014 Directive on Public Procurement, Vol. 6*. Eds. F. Lichère, R. Caranta and S. Treumer. Copenhagen: DJØF Publishing Copenhagen, 2014, p. 301–336.
19. JANS, J.; VEDDER, H. *European Environmental Law. After Lisbon*. Groningen: Europa Law Publishing, Fourth Edition, 2012.

20. JANS, J. Stop the Integration Principle? [interaktyvus]. *Fordham International Law Journal*, Volume 33, Issue 5, 2011, p. 1533–1547 [žiūrėta 2018 m. gegužės 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2213&context=ilj>>.
21. KRÄMER, L. *EU Environmental Law*. London: Sweet & Maxwell, Seventh Edition, 2011.
22. KUNZLIK, P. Green Public Procurement – European Law, Environmental Standards and “What To Buy” Decisions. *Journal of Environmental Law*, Vol. 25, Issue 2, 2013, p. 173–202.
23. MARIQUE, Y. Changes During performance – A Case for Revising the Extension of Competition. Iš *EU Directive 2014/24 on public procurement – A new turn for competition in public markets?* Eds. K. Wauters and Y. Marique. Brussels: Larcier, 2016, p. 197–224.
24. SADELEER, N. Environmental Measures as an Obstacle to Free Movement of Goods in the Internal Market. Iš *Preventing Environmental Damage from Products. An Analysis of the Policy and Regulatory Framework in Europe*. Sudarytojai E. Maitre-Ekern, C. Dalhammar and H. C. Bugge. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, p. 125–152.
25. SADELEER, N. Sustainable development in EU law: still a long way to come [interaktyvus]. *Jindal Global Law Review*, 2015, 6 (1), p. 39–60 [žiūrėta 2018 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tradeenvironment.eu/uploads/2015SDIndia.pdf>>.
26. SEMPLE, A. Reform of the EU Procurement Directives and WTO GPA: Forward Steps for Sustainability? [interaktyvus]. Žiūrėta 2018 m. vasario 10 d.], p. 1–30. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2089357>.
27. SJÄFJELL, B. ; WIESBROCK, A. Why should public procurement be about sustainability? Iš *Sustainable Public Procurement Under EU Law: New Perspectives on the State as Stakeholder*. Sudarytojos B. Sjäffjell ir A. Wiesbrock. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, p. 1–22. <https://doi.org/10.1017/CBO9781316423288>
28. SOLOVEIČIKAS, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014, t. 91, p. 42–63.
29. SOLOVEIČIK, D. Sustainable procurement regulation under Lithuanian law. *European Procurement and Public Private Partnership Law Review*. Berlin: Lexxion Verlagsgesellschaft mbH, 2013, No. 1, p. 106–112.
30. TVARONAVIČIENĖ, A. Viešųjų pirkimų kaip vieno iš darniojo vystymosi koncepcijos įgyvendinimo instrumento naudojimo Lietuvos Respublikoje galimybės. *Verslas: Teorija ir praktika*, 2013, Nr. 13(3), p. 197–207..

Praktinė medžiaga

31. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2000 m. rugsėjo 26 d. sprendimas *Commission v. France*, Nr. C-225/98.
32. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2002 m. rugsėjo 17 d. sprendimas *Concordia Bus Finland Oy Ab v. Helsingin Kaupunki ir HKL-Bussliikenne*, Nr. C-513/99.
33. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2003 m. gruodžio 4 d. sprendimas *EVN AG ir Wienstrom GmbH v. Austria*, Nr. C-448/01.
34. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. gegužės 12 d. sprendimas *Commission v. The Kingdom of the Netherlands*, Nr. C-368/10.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Panevėžio statybos trestas“ v. Panevėžio miesto savivaldybės administracija*, Nr. 3K-3-320/2011, kat. 45.4; 69. *Teismų praktika*, 2011, 36, p. 160–172.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320/2011. *Teismų praktika*. 2011, 36, p. 160–172. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2011 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kauno vandenys“ v. „WTE Wassertechnik GmbH“ ir kt.*, Nr. 3K-7-304/2011, kat. 45.4; 69; 132.

Kiti šaltiniai

37. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Viešieji pirkimai geresnei aplinkai užtikrinti“. Briuselis, 2008, KOM/2008/0400 galutinis.
38. Komisijos komunikatas „2020 M. EUROPA. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“. Briuselis, 2010, KOM(2010) 2020 galutinis.

Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Žaliųjų produktų bendrosios rinkos kūrimas. Informacijos apie produktų ir organizacijų aplinkosauginį veiksmingumą kokybės gerinimas“. Briuselis, 2013, COM (2013) 196 galutinis.

39. Viešųjų pirkimų tarnyba. 2016 m. vykdytų žaliųjų pirkimų rezultatų ataskaita [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/2016%20m_%20vykdyt%C5%B3%20%C5%BEali%C5%B3j%C5%B3%20pirkim%C5%B3%20rezultat%C5%B3%20ataskaita.pdf>.
40. Perkant „žaliai“! Aplinkai naudingų viešųjų pirkimų vadovas [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/environment/archives/gpp/buying_green_handbook_lt.pdf>.
41. Pirmenybė žaliajam pirkimui! Žaliojo viešojo pirkimo vadovas [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/handbook_2016_lt.pdf>.

The Definition of Green Public Procurement in Lithuanian Legal Regulation

Rimantė Rudauskienė

S u m m a r y

Green public procurement in Lithuania is regulated at the legislative and sub-legislative level: the law establishes general rules for the application of environmental protection requirements, which provides for legal possibilities for contracting authorities to implement environmental protection requirements in the course of public procurement; sub-legislative regulation specifies a specific definition of green procurement by pre-setting environmental protection requirements for specific green products which remain unchanged during the particular procurement, accurately defining their content and implementation conditions.

The legal bases for green procurement reveal ambiguity in the perception and definition of it, highlight issues with environmental content. It is suggested to relinquish the regulation of environmental protection requirements exclusively in the context of legal regulation of public procurement and consolidate an interdisciplinary approach to green procurement, viewing it as a measure which balances economic and environmental interests. Also, the establishment of the main environmental objectives and requirements, applicable to green procurement, would be welcome.

The definition of green procurement, permissible under the law, allows for a broad and extensive concept and is characterized by a procedural nature and unclear content of environmental protection requirements. However, the definition of green procurement, enshrined in the sub-statutory regulation and used in practice, only partially implements the legislative provisions of legal regulation. Moreover, the legislative provisions are implemented very specifically and in great detail, covering only a limited scope of environmental protection requirements. Environmental protection requirements of a more general nature, permissible under the law, are rarely foreseen in the narrow definition. Therefore, the definition of green procurement, which would not be limited to requirements for green products, but would allow taking into consideration sufficient legal possibilities, concerned with environmental requirements, would satisfy the best integration of environmental protection requirements into the legal regulation of public procurement.

If a narrow definition of green public procurement with significant drawbacks continues to dominate in Lithuania, there is a danger that green procurement will remain a formal instrument. It is suggested to strengthen contract enforcement and control, as well as encourage more frequent use of advanced environmental criteria, gradually moving to the exclusive implementation of these criteria.

The new possibilities for the inclusion of environmental aspects into public procurement at both EU and national levels are not well implemented in the sub-legislative definition of green public procurement and its subsequent legal regulation in Lithuania. It is suggested to improve the sub-legislative regulation of green procurement accordingly by considering new environmental provisions in the public procurement regulation, implementing them in relevant environmental protection requirements.